

مردی که در جستجوی معانی بود

استاد احمد گلچین معانی با بیش از نیم قرن فعالیت علمی، ادبی و هنری در شانزدهم اردیبهشت ماه به دیار باقی شتافت.

استاد گلچین معانی که عمری به جمع‌آوری تذکرة‌های زبان و ادبیات فارسی، تحقیقات در زمینه‌های نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی، تصحیحات و تطور در شعر عصر صفوی پرداخت، در سال ۱۳۹۵ در تهران بدنیا آمد. وی سالها در استخدام وزارت دادگستری و سپس کتابخانه مجلس شورای اسلامی بود. استاد معانی در طول ۲۵ سال فعالیت در کتابخانه‌های ملک، مجلس شورای ملی و آستان قدس رضوی، ضمن تحقیق و تفحص در متون گذشته، ۲۵ جلد کتاب و بیش از یک صد مقاله از خود بر جای گذاشت.

آثار استاد را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد: تحقیق در متون گذشته در اعماق کتابخانه‌های کشور که منجر به وجود آمدن کتاب‌هایی چون فهرس کتب خطی و مقالات مختلف در زمینه نسخه‌شناسی و کتاب‌شناسی شده است. جمع‌آوری تذکرة‌های زبان فارسی، برای استفاده بهینه از آنها که گردآوری دو جلد تاریخ تذکرة‌های فارسی از جمله این فعالیت‌هاست. تعمق و تطور در شعر عصر صفوی که در کتاب مکتب وقوع با آن روبرو می‌شویم و نثر استاد گلچین معانی که در تالیفات خود و متون منثور که به همت او احیاء شده است در کتابهایی چون لطائف الطوائف، مزارات بخارا و شرح دیباچه انیس الارواح آمده است. همچنین مبحث هندشناسی از دیگر موضوعاتی است که استاد به تحقیق و تفحص در پاره آن پرداخته و ادبیات پارسی این خطه را مورد توجه قرار داده که دو جلد تذکرة کاروان هند ره آورد این علاقه و تحقیق است.

از دیگر آثار تالیفی و تحقیقی استاد گلچین معانی می‌توان به این کتاب‌ها اشاره کرد: گلزار معانی (مجموعه‌ای است حاوی آثار مشاهیر علم و ادب ایران و خوشنویسان)، گلشن راز (با ذکر ۵۰ شرح و نقد هر یک)، شهر آشوب در شعر فارسی (مشمول بر تراجم شهر آشوب سرایان)، تذکرة پیمانه (مشمول بر ۶۲ ساقی‌نامه و ذکر احوال سراینندگان آن)، فرهنگ اشعار صائب (حاوی ترکیبات، کنایات، اصطلاحات و متضمن ۱۶ هزار بیت شواهد لغوی)، مضامین مشترک در شعر فارسی.

همچنین برخی تصحیحات استاد عبارت‌اند از: تذکرة میخانه، تذکرة منظومه رشخه، کنوز الاسرار و رموز الاسرار.

بر اثر عارضه قلبی در سال ۷۰، فعالیت‌های استاد کمتر شد اما وی از کار نایستاد، تا اینکه در سن ۸۳ سالگی در ۱۶ اردیبهشت ماه امسال به دیار باقی شتافت و در مقبرة الشعراى شهر مشهد در کنار آرامگاه فردوسی به خاک سپرده شد.

۱۵- کتاب نگارش دستور زبان فارسی سال چهارم، آموزش متوسطه رشته علوم انسانی
۱۶- مجله رشد ادب فارسی سال هشتم شماره ۲۵ و سال سیزدهم شماره ۵۰

پانویست‌ها:

- ۱- جهت اطلاع بیشتر از نشانه‌های کامل اسم و گروه اسمی، رک: گفتارهایی درباره دستور زبان فارسی، دکتر خسرو فرشیدورد، ص ۲۱۱ به بعد.
- ۲- دستور زبان فارسی، عبدالرسول خیام پور ص ۳۱
- ۳- رک دستور زبان فارسی، محمدجواد شریعت ص ۱۹۹
- ۴- همان مأخذ ص ۲۰۱
- ۵- مقدمات زبان‌شناسی، دکتر مهری باقری ص ۲۱۰
- ۶- رک: غلط نویسیم، ابوالحسن نجفی، ذیل جمع «ات»
- ۷- رک گفتارهایی درباره دستور زبان فارسی، ص ۲۳۹ به بعد
- ۸- دستور زبان فارسی، دکتر حسن انوری، دکتر حسن احمدی‌کبری ص ۲۶
- ۹- همان مأخذ ص ۲۹
- ۱۰- تاریخ زبان فارسی، دکتر پرویز خانلری، ص ۱۷۶
- ۱۱- رک: جمله و تحول آن در زبان فارسی، ص ۱۳۹
- ۱۲- دستور زبان فارسی، محمدجواد شریعت ص ۱۲۸
- ۱۳- نقل از کتاب نگارش و دستور زبان فارسی سال چهارم، آموزش متوسطه، رشته علوم انسانی ص ۱۰۳.
- ۱۴- دکتر شریعت نیز نگهبان را نوعی صفت فاعلی می‌داند. رک دستور زبان فارسی، محمدجواد شریعت ص ۲۷۳.
- ۱۵- گفتنی است متعدی فعل ایستادن در متون قدیم به کار رفته است: «حسک را به پای‌دار آوردند و پیکان را ایستانیده بودند که از بغداد آمده‌اند.» تاریخ بیهقی، ذکر بر دار کردن حسک ص ۲۳۴
- ۱۶- دکتر وحیدیان این‌گونه فعل ما را «بسیط» دانسته و اصطلاح «تجزیه‌ای» را در مورد آنها به کار می‌برند. رک: مجله رشد ادب فارسی، شماره ۵۰ سال سیزدهم بهار ۷۸.
- ۱۷- آنچه را که مؤلف ملاک فعل مرکب عنوان می‌کنند دکتر وحیدیان همین معیار را ساده‌ترین راه تشخیص فعل مرکب از فعل بسیط می‌داند. رک همان مأخذ.
- ۱۸- مجله رشد ادب فارسی، سال سیزدهم، شماره ۵۰
- ۱۹- دکتر انوری نیز در کتاب دستور زبان (۱) بر این نکته تأکید دارند، رک دستور زبان (۱) ص ۳۱ انتشارات سمت ۱۳۷۵
- ۲۰- جهت مطالعه رک مجله رشد ادب فارسی سال هشتم ش ۳۵ مقاله دکتر محمدرضا باطنی و رک: توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی، دکتر باطنی ص ۸۰.
- ۲۱- گفتارهایی درباره دستور زبان فارسی، مقدمه ص ۲۷ به بعد
- ۲۲- همان مأخذ ص ۲۶
- ۲۳- رک: جمله و تحول آن در زبان فارسی، دکتر فرشیدورد ص ۱۰۷ و ص ۲۵۱
- ۲۴- دکتر فرشیدورد این‌گونه پیروها را پیرو توضیحی یا پیرو صله نامیده‌اند. رک جمله و تحول آن در زبان فارسی ص ۳۳۳ و ۳۳۸
- ۲۵- رک: جمله و تحول آن در زبان فارسی ص ۲۵۱
- ۲۶- دستور زبان فارسی، غلامرضا ارزنگ ص ۱ و ۲۰ و ۳۲.
- ۲۷- همان مأخذ صفحات ۳۷، ۳۸، ۵۸، ۵۹.

می‌نوشتند: «ساخته می‌شود»
در ص ۱۲۰ کتاب آمده است: «... امروزه به جای به کاربردن این‌گونه‌ها، از کلمه‌های می‌شود، بشود، و می‌شده استفاده می‌شود.»

برای پرهیز از اشتباه در قرائت بهتر بود می‌نوشتند: «... امروزه به جای به کار بردن این‌گونه‌ها می‌توان از کلمه‌های می‌شود، بشود و می‌شده استفاده کرد.»

***

همچنین در ص ۷ کتاب سطر هشتم، به جای «گروه‌های اسمی»، «گروه‌های» درج شده است. یا در ص ۲۷، یک سطر مانده به آخر، میان حرف اضافه گروهی «از طریق از حیث» باید گذاشت. در ص ۳۱ کتاب، با توجه به مثال‌هایی که ذکر کرده‌اند به جای واژه‌ی «متمم» باید کلمه‌ی «تمیز» را به کار می‌بردند. و در سطر چهارم ص ۱۴۸ ویرگول اضافه است باید آن را حذف کرد: «ساده، مرکب، هم پشت و گروهی».

فهرست منابع

- ۱- دستور زبان فارسی امروز. غلامرضا ارزنگ، نشر قطره، چاپ اول، سال ۱۳۷۴
- ۲- دستور زبان فارسی. دکتر حسن انوری، دکتر حسن احمدی‌گیوی، انتشارات فاطمی ۱۳۶۸
- ۳- دستور زبان فارسی (۱). دکتر حسن انوری، انتشارات سمت ۱۳۷۵
- ۴- توصیف ساختمان دستور زبان فارسی. محمدرضا باطنی، انتشارات امیرکبیر ۱۳۶۴
- ۵- مقدمات زبان‌شناسی. دکتر مهری باقری، انتشارات دانشگاه تبریز، چاپ دوم ۱۳۷۱
- ۶- دستور زبان فارسی، دکتر محمدجواد شریعت، انتشارات اساطیر ۱۳۶۷
- ۷- دستور زبان فارسی، کتاب حروف اضافه و ربط، دکتر خلیل خطیب رهبر، انتشارات سعدی ۱۳۶۷
- ۸- تاریخ بیهقی، دکتر خلیل خطیب رهبر. انتشارات سعدی چاپ اول. ۱۳۶۸
- ۹- دستور زبان فارسی، دکتر عبدالرسول خیام‌پور، انتشارات کتابفروشی تهران چاپ دهم ۱۳۷۵
- ۱۰- گفتارهایی درباره دستور زبان فارسی، دکتر خسرو فرشیدورد، انتشارات امیرکبیر ۱۳۷۵
- ۱۱- جمله و تحول آن در زبان فارسی، دکتر خسرو فرشیدورد، انتشارات امیرکبیر ۱۳۷۵
- ۱۲- تاریخ زبان فارسی، دکتر پرویز نائل خانلری، ج دوم، نشر نو، ۱۳۶۶
- ۱۳- غلط نویسیم، ابوالحسن نجفی، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ پنجم ۱۳۷۲
- ۱۴- دستور کاربردی زبان فارسی، مهرانگیز نوبهار، انتشارات رهنما ۱۳۷۲